

Kategorizace prací

Ing. Pavel Aganov

**Agentura vojenského zdravotnictví
Vojenský zdravotní ústav**

**Odbor hygieny a laboratorní diagnostiky
Skupina hygieny práce a pracovního lékařství**

Kompetence podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění

§ 83 *Ministerstvo obrany*

Úkoly státní správy v ochraně veřejného

zdraví včetně státního zdravotního dozoru

v ozbrojených silách, v Ministerstvu obrany
a v jeho působnosti zřízených organizačních
složkách státu a příspěvkových organizacích
a nad nimi užívanými objekty

vykonává podle tohoto zákona Ministerstvo obrany

Kompetence podle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, v platném znění

§ 83 odst. 1

„Specializované činnosti pro účely státního zdravotního dozoru v působnosti Ministerstva obrany vykonává Ústřední vojenský zdravotní ústav.“

Současný název:

Vojenský zdravotní ústav

Odbor hygieny a laboratorní diagnostiky

Skupina hygieny práce a pracovního lékařství

V oblasti kategorizace prací:

- Šetření a měření faktorů pracovních podmínek na vyžádání, doporučení ke kategorizaci prací
- Poskytnutí vzorových podkladů (vzor žádosti, oznámení)
- Odborné konzultace k obsahu žádosti
- Příprava podkladů pro orgán ochrany veřejného zdraví (hlavního hygienika MO) včetně přípravy rozhodnutí o kategorizaci prací
- Účast při výkonu státního zdravotního dozoru, především nad rizikovými pracemi
- Vedení centrálního přehledu o kategorizaci prací v resortu (rizikové práce a oznámené práce druhé kategorie)

Skupina hygieny práce a pracovního lékařství

V rámci specializovaných činností kromě jiného šetření a měření:

- Odběry vzorků pracovního ovzduší
- Měření hluku v pracovním prostředí
- Měření mikroklimatických podmínek
- Měření umělého osvětlení
- Stanovení organických látek v pracovním ovzduší
- Stanovení prachu v pracovním ovzduší

Kategorizace prací - smysl

- Kategorizace prací je metoda objektivního hodnocení vlivu rizikových faktorů pracovních podmínek na zdraví.
- Účelem kategorizace prací:
  - získat podklady pro určení rizikových prací
  - provést racionální opatření k odstranění nedostatků, ke zlepšování pracovních podmínek
- Kategorizace prací je založená na sledování a hodnocení expozic rozhodujícím rizikovým faktorům vyskytujícím se při práci a ovlivňujícím zdraví zaměstnanců.
- Zařazení práce do kategorie vyjadřuje souhrnné hodnocení úrovně zátěže faktory rozhodujícími ze zdravotního hlediska o kvalitě pracovních podmínek.

Kategorizace prací - legislativa

- **Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů,**
- **Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů,**
- **Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky zařazování prací do kategorií..., ve znění pozdějších předpisů,**
- Zákon č. 263/2016 Sb., atomový zákon,
- Nařízení vlády č. 272/2011 Sb., o ochraně zdraví před nepříznivými účinku hluku a vibrací, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení vlády 291/2015 Sb., o ochraně zdraví před neionizujícím zářením,

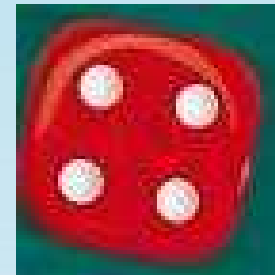
Kategorizace prací - legislativa

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví

(uvádí základní pojmy, povinnosti zaměstnavatele)

§ 37 Kategorizace prací odst. 1

Podle míry výskytu faktorů, které mohou ovlivnit zdraví zaměstnanců, a jejich rizikovosti pro zdraví se práce zařazují do **čtyř kategorií**

Definici jednotlivých kategorií, jednotlivé faktory a kritéria (podmínky) pro zařazení do kategorií stanoví **vyhláška č. 432/2003 Sb.**

Definici jednotlivých hygienických limitů, jejich hodnoty, hodnocení rizika a minimální ochranná opatření stanoví **nařízení vlády č. 361/2007 Sb.**

Kategorizace prací

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví

§ 37 Kategorizace prací odst. 2

3 + 4 o zařazení prací do **třetí a čtvrté** kategorie rozhoduje příslušný **orgán ochrany veřejného zdraví (OOVZ)**.

Žádost předkládá zaměstnavatel do 30 kalendářních dnů od zahájení výkonu prací.

2 práce do **druhé** kategorie **zařazuje zaměstnavatel** a jejich zařazení oznámí (§ 37 odst.4)

1 ostatní **práce, které nebyly zařazeny**, se považují za práce kategorie **první**.

§ 37 odst. 6 Příslušný **orgán ochrany veřejného zdraví** může z moci úřední **rozhodnout o zařazení práce první nebo druhé kategorie do kategorie rizikových prací**.

Obsah žádosti o zařazení práce do kategorie (3. + 4. kat.)

§ 37 odst. 3

Zaměstnavatel v žádosti o zařazení práce do kategorie uvede:

- **označení práce**
- **název a umístění pracoviště**, kde je daná práce vykonávána
- **výsledky hodnocení expozice** fyzických osob vykonávajících danou práci jednotlivým **rozhodujícím faktorům** pracovních podmínek **v charakteristické směně** včetně trvání expozice
- **délku směny**, u vícesměnného provozu režim střídání směn
- **návrh kategorie**, do které má být práce zařazena
- **počet zaměstnanců** vykonávajících danou práci, z toho počet žen
- **opatření přijatá k ochraně zdraví** zaměstnanců vykonávajících danou práci a připojí protokoly o měření nebo vyšetření faktorů pracovních podmínek

Co je riziková práce ?

§ 39 Rizikovou prací se pro účely zákona rozumí práce, při níž je nebezpečí vzniku nemoci z povolání nebo jiné nemoci související s prací.

Rizikovou prací je:

- a) práce zařazená do **kategorie 3. nebo 4.**
- b) práce zařazená do **kategorie 2.**, o níž takto **rozhodne příslušný orgán ochrany veřejného zdraví** nebo tak stanoví zvláštní právní předpis (atomový zákon)

Rozhodnutí o kategorizaci prací (příklad)

Ministerstvo obrany
Tychonova 1, 160 01 Praha 6, datová schránka hjaavk

Čj. MO 34089/2016-3416

Praha 10. dubna 2017

podle rozdělovníku

ROZHODNUTÍ

o zařazení prací do kategorií

Ministerstvo obrany jako příslušný správní úřad podle § 78 a v souladu s § 83 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, rozhodlo takto:

Na žádost zaměstnavatele Centrum zabezpečení oprav Agentury logistiky se sídlem Na Lužci, Lázně Bohdaneč, PSČ 533 41 podle § 37 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, se

z a ř a z u j í

práce do kategorií takto:

Centrum zabezpečení oprav Agentury logistiky

Pracoviště: Dílna oprav výzbroje, budova č. 2 (KDZ) ve vojenském areálu Jaroměř

Označení	Název práce	Kategorie práce
001	práce při obsluze strojního vybavení dílny oprav výzbroje a provozu vojenské techniky	třetí

Pracoviště: Dílna oprav podvozků, budova č. 2 (KDZ) ve vojenském areálu Jaroměř

Označení	Název práce	Kategorie práce
002	práce při obsluze strojního vybavení dílny oprav podvozků a provozu vojenské techniky	třetí

Pracoviště: Dílna servisů techniky, budova č. 2 (KDZ) ve vojenském areálu Jaroměř

Označení	Název práce	Kategorie práce
003	práce při obsluze strojního vybavení dílny servisů techniky a provozu vojenské techniky	třetí

Odůvodnění:

Na základě Vašeho podání čj. 60-1/2016-551240 ze dne 14. července 2016 posoudilo Ministerstvo obrany jako orgán ochrany veřejného zdraví podle míry výskytu a rizikovosti faktorů pracovních podmínek v souladu s požadavky zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně

Rizikové práce – povinnosti zaměstnavatele (§ 39)

Zaměstnavatel, na jehož pracovištích jsou vykonávány rizikové práce, je povinen:

Zjistit příčinu překročení limitních hodnot ukazatelů biologických expozičních testů a zabezpečit její odstranění, neprodleně informovat o těchto skutečnostech zaměstnance

Výsledky biologických expozičních testů, v členění podle pracovišť, bezodkladně sdělit příslušnému orgánu ochrany veřejného zdraví.

§ 40 Vést evidenci rizikových prací viz dále

Evidence rizikových prací (§ 40)

Zaměstnavatel, na jehož pracovištích jsou vykonávány rizikové práce, je dále povinen

- a) u každého zaměstnance ode dne přidělení rizikové práce **vést evidenci:**
1. o **jménu, příjmení a rodném čísle,**
  2. o **počtu směn odpracovaných při rizikové práci,** s výjimkou rizika infekčního onemocnění,
  3. o datech a druzích provedených **lékařských preventivních prohlídek** a jejich závěrech, o **zvláštních očkováních** souvisejících s činností na pracovišti zaměstnavatele nebo o imunitě (odolnosti) k nákaze,
  4. údajů o **výsledcích sledování zátěže organismu** zaměstnanců faktory pracovních podmínek a **naměřených hodnotách intenzit a koncentrací faktorů pracovních podmínek a druhu a typu biologického činitele,** s výjimkou údajů o zdravotním stavu zaměstnanců,

Evidence rizikových prací (§ 40)

Zaměstnavatel, na jehož pracovištích jsou vykonávány rizikové práce, je dále povinen

b) **ukládat evidenci po dobu 10 let** od ukončení expozice, u některých prací **po dobu 40 let**, a to u prací:

1. s chemickými karcinogeny nebo mutageny,
2. s azbestem,
3. v riziku fibrogenního prachu
4. s biologickými činiteli, které mohou vyvolat latentní (skryté) onemocnění, onemocnění s velmi dlouhou inkubační dobou nebo onemocnění, která mohou mít závažné následky,

c) **evidenci předat při svém zániku** bez právního nástupce **příslušnému OOVZ**

d) **oznámit příslušnému OOVZ** všechny skutečnosti, které by mohly mít vliv na **zvýšení expozice zaměstnance** faktorům pracovních podmínek

Evidence rizikových prací (příklad)

Ev. č. ....

Počet listů:
List číslo:

Evidence rizikových prací

(dle zákona 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví § 40 odst. a)

Jméno a příjmení: ..*Miloš Lehký* .....

Rodné číslo: ...*550424/1220*.....

Riziková práce vyhlášená orgánem ochrany veřejného zdraví dne: .....*listopad 2005* .....

Zaměstnan u organizace při výkonu rizikové práce od: .....*26. srpna 2003*.....

Druh rizikové práce: .....*truhlář*.....

Kategorie: .....*3*.....

Typ rizikového faktoru (biologický činitel)	<i>hluk</i>		
Datum měření	<i>23. 3. 2010</i>		
Číslo protokolu	<i>HL-05-10</i>		
Naměřené hodnoty	<i>L_{Aeq 8h} = 90 dB</i>		

☐ Počet odpracovaných směn:

rok	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Σ/12	Σ/C
2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	<i>13</i>	<i>14</i>	<i>27</i>	<i>27</i>
2011	<i>22</i>	<i>20</i>	<i>21</i>	<i>21</i>	<i>19</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>12</i>	<i>19</i>					
2012														
2013														

Datum a druh provedených lékařských preventivních prohlídek:

rok	Datum	Druh prohlídky	Závěr
2010	<i>10. 2. 2010</i>	<i>Roční lék. prohlídka</i>	<i>Schopen, beze změn</i>
2011	<i>14. 3. 2011</i>	<i>Roční lék. prohlídka</i>	<i>Schopen, beze změn</i>
2012			

Datum ukončení rizikové práce: .....

Zaměstnanec převeden k .....

Podpis zaměstnavatele ..... 16 .....

Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií...

§2 Zařazování prací do kategorií

Zařazení práce do kategorie vyjadřuje **souhrnné hodnocení úrovně zátěže faktory rozhodujícími ze zdravotního hlediska** o kvalitě pracovních podmínek.

Při zařazování prací do kategorií se stanoví kategorie **rozhodujících faktorů v charakteristické směně**.

Za rozhodující faktory se považují faktory, které při dané práci podle současné úrovně vědeckého poznání **mohou významně ovlivňovat nebo ovlivňují zdraví**.

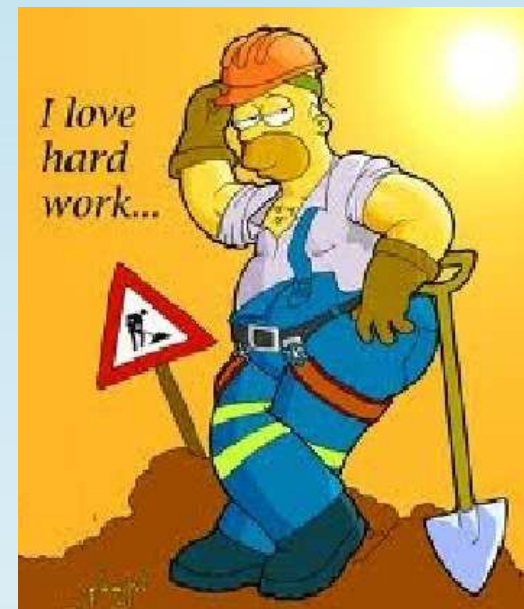
Při zařazení jednotlivých faktorů do kategorie práce **se do návrhu uvede zařazení práce s jednotlivými rozhodujícími faktory podle přílohy č. 1** v charakteristické směně.

Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií...

§2 Zařazování prací do kategorií

Za charakteristickou směnu se pokládá směna, která probíhá za obvyklých provozních podmínek,

při níž doba výkonu práce s jednotlivými rozhodujícími faktory v daném časovém úseku odpovídá celoročně nebo v rozhodujícím období skutečné míře zátěže těmto faktorům.

Zařazování prací do kategorií – pokračování:

§ 2 odst. 3 Při zařazování prací do kategorií se **bere v úvahu vzájemné ovlivňování účinků jednotlivých faktorů**, pokud je toto ovlivňování na podkladě současných vědeckých poznatků známé.

§ 3 odst. 2 **Kategorie, do které má být práce zařazena se v případě, že jde o práci spojenou s expozicí několika faktorům, se stanoví podle nejméně příznivě hodnoceného faktoru.**

Vyhláška č. 432/2003 Sb., kterou se stanoví podmínky pro zařazování prací do kategorií...

Pro účely kategorizace se hodnotí faktory (příloha 1):

- 1. Prach**
- 2. Chemické látky**
- 3. Hluk**
- 4. Vibrace**
- 5. Neionizující záření a elektromagnetické pole**
- 6. Fyzická zátěž**
- 7. Pracovní poloha**
- 8. Zátěž teplem**
- 9. Zátěž chladem**
- 10. Psychická zátěž**
- 11. Zraková zátěž**
- 12. Práce s biologickými činiteli**
- 13. Práce ve zvýšeném tlaku vzduchu**

Zařazování prací do kategorií – pokračování:

§ 3 ve smyslu § 2 se za práce:

a) kategorie první považují práce, při nichž podle současného poznání **není** pravděpodobný nepříznivý vliv na zdraví,

b) kategorie druhé považují práce, při nichž podle současné úrovně poznání lze očekávat jejich **nepříznivý vliv na zdraví jen výjimečně**, zejména u vnímavých jedinců, tedy práce, při nichž **nejsou překračovány hygienické limity faktorů**

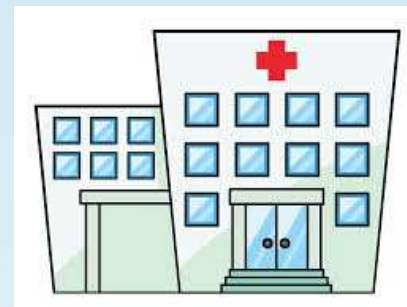
Zařazování prací do kategorií – pokračování:

§ 3 ve smyslu § 2 se za práce:

c) kategorie třetí považují práce, při nichž jsou **překračovány hygienické limity**, a práce naplňující další kritéria pro zařazení práce do kategorie třetí, přičemž expozice fyzických osob, které práce vykonávají, **není spolehlivě snížena technickými opatřeními pod úroveň těchto limitů**, a pro zajištění ochrany zdraví osob je proto **nezbytné využívat osobní ochranné pracovní prostředky, organizační a jiná ochranná opatření**,

– a dále práce, při nichž se vyskytují **opakovaně nemoci z povolání** nebo statisticky **významně častěji** nemoci, jež lze pokládat podle současné úrovně poznání za **nemoci související s prací**,

Zařazování prací do kategorií – pokračování:

§ 3 ve smyslu § 2 se za práce:

d) kategorie čtvrté považují práce, při nichž je **vysoké riziko ohrožení zdraví**, které **nelze zcela vyloučit** ani při používání dostupných a použitelných ochranných opatření.

Zařazování prací do kategorií

– doporučený postup pro zaměstnavatele

- **Orientačně posoudit pracoviště a jednotlivé práce, vytipovat rozhodující faktory pracovních podmínek, které by mohly ovlivňovat zdraví zaměstnanců a které je nutno podrobněji šetřit nebo měřit**
- **Zaslat Vojenskému zdravotnímu ústavu (VZÚ) žádost o šetření a měření faktorů pracovních podmínek, přitom je nutné faktory konkretizovat, např. jaké chemické látky, časový rozsah práce s nimi**
- **VZÚ provede posouzení prací a měření faktorů, pro které má zavedené metodiky. V dohodnutém termínu měření je nutno zajistit výkon prací v potřebném rozsahu. VZÚ zašle protokoly o měření včetně vyhodnocení ve vztahu ke kategorizaci a doporučí, jaká další měření je nutno zajistit autorizovanou nebo akreditovanou civilní laboratoří**
- **Velitel zařadí práce 2. kategorie a zašle oznámení cestou VZÚ, pro práce 3. a 4. kategorie zašle cestou VZÚ žádost o zařazení s potřebnými náležitostmi včetně výsledků měření**
- **VZÚ připraví návrh rozhodnutí o kategorizaci prací**
- **Hlavní hygienik MO rozhodnutí schválí a potvrzené zašle veliteli**

Truhlářské práce

- obvykle práce s různými materiály (měkká dřeva, tvrdá dřeva, LP desky atd.)
- nízký hygienický limit mají tvrdá dřeva (buk, dub ...) – karcinogenní a senzibilizující účinky, pokud není známo přesné složení prachu, musí se hodnotit podle nižšího limitu
- **Hluk 3. kat., prach 2. nebo 3. kat.**

Lakýrnické práce

- organická rozpouštědla
  - pigmenty (sloučeniny olova, chromu)
  - používání chemických směsí se senzibilizujícími účinky
- 2. kat. (někdy riziková) nebo 3. kat.**

Svářečské práce

- **UV záření zpravidla 3. kategorie** (elektrické sváření, pravidelně)
- **chemické látky 2. nebo 3. kat.** (ozón, oxidy dusíku, prach tj. svářečské dýmy), složitá problematika, záleží na používaných technologiích a materiálech, VZÚ - měření jen některých škodlivin
- při přípravných pracech – broušení – **hluk 3. kat.**

Práce otryskávání (různými materiály)

- otryskávání dílů především v rámci oprav
- různé materiály – ocelová drť, balotina – skleněné kuličky, plastové kuličky, drť skořápek lískových ořechů

Prach kat. 3 nebo kat. 4, hluk kat. 3

Opravy automobilní techniky

- expozice výfukovým plynům (oxid uhelnatý) – zajíždění vozů, spouštění motorů v rámci opravy

- broušení, sváření, lakýrnické práce
- práce s provozními kapalinami
paliva, maziva,
brzdové kapaliny,
nemrznoucí směsi atd.

Hluk často 3. kat. (broušení), chemické látky kat. 2

Opravy letecké techniky

- **hluk často 3. nebo 4. kat.** (především zkoušky motorů)
- používání širokého sortimentu maziv a dalších provozních kapalin, významné především letecké oleje (Mobil Jet Oil II) s přísadkou trikresylfosfátů (neurotoxické účinky)
- v závislosti na charakteru a rozsahu prací

chemické látky 2 R nebo 3. kat.

Práce s vysoce toxickými látkami

Práce s vysoce toxickými látkami ve smyslu zákona č. 19/1997 Sb., o některých opatřeních souvisejících se zákazem chemických zbraní a prováděcí vyhlášky 208/2008 Sb.

- **Speciální laboratoře**, včetně syntézy vysoce toxických látek
- **Výcvikové pracoviště** - odborná příprava chemických specialistů

Chemické látky – kat. 3

Opravy letecké techniky – benzínové umývárny

- Mytí a odmašťování technickým benzínem nebo organickými rozpouštědly,
- často se zjistí překročení NPK-P
- Zpravidla 3. kat. chemické látky

Mytí na ekologických mycích stolech

Ekologické mycí stoly - ekologický nemusí znamenat neškodný pro zdraví osob (jen snížený obsah aromátů), v některých případech naměřeno překračování NPK-P pro benzíny

Chemické látky – kat. 2, výjimečně kat. 3

Vojenská letiště

- **hluk - 4. kat. nebo kat. 3**
  - běžící letecké motory při provozu letecké techniky, v rámci oprav a zkoušek,
  - opravy letecké techniky – broušení, nýtování,
  - údržba letištních ploch – pneumatická kladiva, odmrazování
- **chemické látky, prach – často 2. kat.**
  - opravárenská a diagnostická pracoviště
(defektoskopie, lakovny, odmašťování, otryskávání, svařování, nabíjení AKB, provozní kapaliny, PHM)

Nabíjecí stanice kyselých akumulátorů

- trvalá práce s **žiravinami**, i jiné cesty vstupu než dýchací orgány
- koncentrace aerosolu kyseliny sírové v ovzduší – hygienický limit není obvykle překročen
- přihlíží se k rozsahu **práce s olovem** – především práce za tepla (opravy pólových nastavců) – ale malý časový rozsah
- **zpravidla kategorie 2R**

Čerpací stanice PHM

- **zpravidla 2. kat. (neriziková)**
- většinou se využívá samoobslužný systém doplňování paliv s minimální expozicí obsluhy
- ke zvýšené expozici dochází při přečerpávání paliv, stáčení do kanystrů atd. ve skladech a jiných nevenkavních prostorách (ale obvykle malý časový rozsah)

Kotelny na pevná paliva - uhlí

Kotelna – měření expozice prachu hnědého uhlí a CO

- Práce topiče a pomocníka topiče, především zauhlování, vyvážení popela a strusky, úklidové práce.

Překračování limitů pro prach hnědého uhlí – 4. kat.

(trend – plynofikace – výrazné zlepšení pracovních podmínek)

Praktické problémy s kategorizací

- Některá ustanovení právních předpisů neumožňují jednoznačný výklad, jak z hlediska kritérií pro kategorizaci, tak i formálních postupů při vydávání rozhodnutí,
- Metodických výkladů je velmi málo, obvykle velmi staré (biologické činitele, vibrace, zařazování do 2R...)
- Rozporná ustanovení, např. vyhl. 432/2003 Sb., obecná část vs. příloha
- Problém s výkladem charakteristické směny + podstatnou roli má rozsah expozice sdělený zaměstnavatelem
- Postupy při kategorizaci nejsou zcela jednotné, různý přístup, typicky např. zařazování do 2R
- Zajištění protokolů o měření pro všechny faktory – nereálné
- Faktor psychická zátěž – úzce vymezen, faktor NIZ – specifický přístup
- Snaha spojovat problematiku příplatků s kategorizací prací
- Osoby způsobilé v prevenci rizik – přehled o kategorizaci prací často neodpovídá vydaným rozhodnutím

Kontakty

- Vojenský zdravotní ústav
  - Tel.: +420973208200
  - Fax.: +420973208246

- Ing. Pavel AGANOV
  - Vedoucí skupiny hygieny práce a pracovního lékařství
  - Tel.: +420973208225

Děkuji za pozornost

DOTAZY?

